

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

נתינת מים צוננים לחמים וחמים לצוננים

(מ"ב א') **תנו רבנן:** (1) נותן אדם (מים) חמין לתוך הצונן (מים צוננים), ולא הצונן לתוך החמין. דברי בית שמאי. (2) ובית הלל אומרים: בין חמין לתוך הצונן ובין צונן לתוך החמין, מותר.

(המשך הברייתא): במה דברים אמורים? בכוס (שהיא לשתייה ולא ניחא ליה שיתחממו הרבה, וגם כלי שני היא). אבל באמבטי (העומדת לרחיצה, דניחא ליה שיתחממו הרבה, גזרינן), חמין לתוך הצונן, ולא צונן לתוך החמין. ורבי שמעון בן מנסיא אוסר (והגמרא דנה לאיזה חלק בברייתא מתייחס¹).

אמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא.

תני רבי חייה: ספל אינו כאמבטי (ומותר לשפוך בו צוננים לחמים, היות שהוא כלי שני. ואע"פ שעומד לרחיצה לא גזרו).

(ומסיק) אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא ליה לרבא דלא קפיד אמנא (לתת בספל, בין חמין לתוך צונן, או צונן לתוך חמין²); **מדתני רבי חייה:** מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים (שהוא כלי שני) בין חמין לתוך צונן, בין צונן לתוך חמין.

שיטות הראשונים

נותן אדם חמין לתוך צונן וכו': כתב הרי"ף: ומסקנא דשמעתין דהלכתא כבית הלל³. ולפי זה בכוס (שהוא כלי שני), בין חמין לצונן, בין צונן לחמין, מותר. ובאמבטי⁴, חמין לתוך צונן, מותר. צונן לתוך חמין, אסור. וכן פסקו רבינו חננאל, רמב"ם⁵, ורא"ש. ודעת הרמב"ן וריטב"א, שבאמבטי הכל אסור⁶. והשו"ע⁷ פסק כרמב"ם.

1. האם לסיפא, בכלי ראשון, שהתיר תנא קמא חמין לתוך צונן, ור"ש בן מנסיא אוסר אפילו חמין לתוך צונן. או לרישא, בכלי שני, שמה שהתירו בית הלל בכוס לשתייה צונן לתוך חמין, אסר ר"ש בן מנסיא (ורק חמין לתוך צונן התיר). ונחלקו הראשונים, כדלהלן, אם למסקנה ארישא קאי או אסיפא.

2. ריטב"א.

3. דקאמרינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה לאבא דלא קפיד אמנא מדתני רבי חייה מערב אדם וכו'. רי"ף.

4. לפי הב"י (או"ח שיח, יא, אליבא דהרמב"ם) אמבטי הוא כלי ראשון. ולפי הגר"א אמבטי הוא כלי שני, ואפילו הכי אסור (וראה עוד להלן).

5. זה לשון הרמב"ם (הל' שבת כב, ה): "אמבטי שְלִמְרָחֵץ שֶהיא מְלֵאָה מִים חֲמִין - אֵין נוֹתְנִין לָהּ מִים צוֹנֵן, שֶהֲרִי מְחַמְמֵן הַרְבֵּה... אֲבָל נוֹתֵן הוּא מִים חֲמִין לְתוֹךְ אֲמָבְטִי שְלִצוֹנֵן". וכתב הב"י (או"ח שיח, יא), שאמבטי שנקט הרמב"ם הוא כלי ראשון. אבל הגר"א חלק עליו וכתב שדעת הרמב"ם באמבטי שאפילו בכלי שני אסור. ולכן נקט הרמב"ם הטעם שהרי מחממן הרבה. שאם בכלי ראשון מדובר, אין צורך בטעם זה. וא"כ אסור לערות מכלי ראשון ע"ג מים צוננים. ולפי דבריו, הרמב"ם פוסק דלא כמש"כ להלן בשם הרשב"א והר"ן (הסוברים שמים שונים מדבר יבש בכך שאין המים שבאים עליהם מכים בהם, אלא מתערבים עמהם).

6. וסוברים דאליבא דהלכתא אין הפרש בין נתינת צונן לתוך חמין או חמין לתוך צונן; דבאמבטי הכל אסור כדאמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא (ואסיפא קאי, כפשטה), ובכוס הכל מותר, כבית הלל וכדרבא דלא קפיד, ולא פליגא אדרב נחמן כלל.

7. או"ח שיח, יא, יב. וכתב המש"ב (ס"ק פא): ומותר לצוק לתוך מים צונן או צונן וכו' - ובשניהן אפילו המים צוננים מועטין, שעדיין היד סולדת בהן אחר התערובות, גם כן שרי, כיון שהוא בכלי שני קיימא לן, דכלי שני אינו מבשל. מקורות - רבינו חננאל (הו"ד ברמב"ן). רא"ש (ס' טו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

נתינת מים צוננים מרובים לתוך אמבטי של חמין: אמרינן דבאמבטי, צונן לתוך חמין, אסור. דעת רבינו ירוחם ור"ן דבאמבטי אסור ליתן אפילו צונן מרובים. והשו"ע⁸ סתם דבריו.

נותן אדם חמין לתוך צונן, דברי בית שמאי: פירשו הרשב"א ור"ן, לפי שהם מתקררים בעירוים ומתערבים ממש בצונן, ואין כוח בהם לבשל¹⁰. ודעת רבינו תם שרק כשהצוננים שלמטה מרובים מותר; משא"כ כשהם מועטים מהם, אסור¹¹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיח)

יא. אמבטי (פ' כלי שרוחץ בו) של מרחץ שהיא מלאה מים חמין (אף על פי שהיא כלי שני) (תוספות ורא"ש וטור) אין נותנין לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה. אבל נותן הוא ממים חמין שבזה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן.
יב. מחם שפנה ממנו מים חמין, מתן לתוך לתוכו מים צונן (מרבית) כדי להפשירן; ומתן לצק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שמחממן הרבה. הגה: ואם המים מרבים כל כך שאי אפשר שיתבטלו, רק שיפגו צנתו, אפלו בכלי ראשון שרי רק שלא יהיה על האש (טור).

בישול תבלין ומלח בכלי ראשון ושני בשבת

(מ"ב א') **משנה:** (1) האילפס (מחבת) והקדירה שהעבירן מרותחין, לא יתן לתוכן תבלין (שכלי ראשון כל זמן שרותח, מבשל). אבל נותן הוא (תבלין) לתוך הקערה או לתוך התמחוי (שהם כלי שני שאינו מבשל¹²). (2) רבי יהודה אומר (לקולא): לכלל הוא נותן (תבלין, אפילו לכלי ראשון), חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר (שהם מבשלים את התבלין כשהם רותחים).

(מ"ב ב') אמר רב נחמן: (אליבא דתנא קמא האוסר לתת תבלין בכלי ראשון) צריכה מילחא בישולא כבישרא דתורא (המצריך בישול רב, ומותר לתת מלח אפילו בכלי ראשון **משהסירו מהאש**).

אמר אביי: **תני** רבי חייא: מלח אינה כתבלין, דבכלי שני נמי בשלה. ופליגא דרב נחמן.

8. או"ח שיחיא. וכתב המשנ"ב (ס"ק עז) עיין באחרונים שכתבו דדוקא מים מועטין שאפשר שיתבטלו שם. אבל אם נותן הרבה כל כך (צוננים) עד שהחמין נעשים פושרים על ידי זה, שרי (ראה שו"ע שיח"ב), ונראה דאם היה האמבטי כלי ראשון יש לחוש לדעת הר"ן ורבינו ירוחם שכתבו דבאמבטי אסור ליתן אפילו צונן מרובים.

9. ההשלכה ההלכתית לגבי דיון זה תהיה ביחס לאמבטי, שדעת הרמב"ם וסיעתו, וכן פסק השו"ע, שדינו: חמין לתוך צונן - מותר. צונן לתוך חמין - אסור; וכנזכר לעיל.

10. ואפילו בבאים מכלי ראשון; דאפילו תימצא לומר דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון (ראה להלן), הני מילי במערה על גבי (דברים יבשים כגון) תבלין וכיוצא בהן, שאין החמים מתערבים בתוכם אלא מכים עליהם בקילוחם ומבשלים. אבל מים במים שהם מתערבים ממש, אין כוח בקילוח לבשל המים התחתונים (אבל בצונן לתוך חמין גזרי ב"ש אטו כלי ראשון). רשב"א ור"ן.

11. תוספות, מ"ב א', ד"ה נותן אדם חמין לתוך צונן.

12. וכתבו תוספות (ל"ט א', ד"ה כל), דאף אליבא דרבינו תם (הסובר עירוי הוי ככלי ראשון, וכדלהלן) הסובר (לפי תירוץ אחד בתוספות) דבכלי שני גזרו שלא ליתן דבר שאינו מבושל, אין התבלין בכלל הגזירה, לפי שהוא עשוי רק למתק את הקדירה, ולא מיחזי כמבשל.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ואיכא דאמרי: אמר אביי: תני רבי חייא: מלח אינה כתבלין (אלא קל מהם) דבכלי ראשון (שאינו על האש) נמי לא בשלה. והיינו דאמר רב נחמן: צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא.

שיטות הראשונים

נתינת תבלין לכלי ראשון רותח שאינו על האש: פסק רמב"ם, כדעת תנא קמא, האוסר לתת תבלין לכלי ראשון שאינו על האש. אבל לכלי שני מותר. וכן פסק השו"ע¹³.

תוקף איסור בישול בכלי ראשון שאינו על האש: כתוב בירושלמי (הל' ה'): ואי זהו חלוט ברור, כל שהאור מהלך תחתיו. איזהו תבשיל ברור, כל שהאור מהלך תחתיו¹⁴. וכן כתב הרמב"ן על פי הירושלמי "למדנו דברי הכל שאין בישול גמור, אלא באור מהלך תחתיו". ולפי זה בכלי ראשון שאינו ע"ג האש, איסורו דרבנן¹⁵. וכן משמע ברמב"ם¹⁶. אמנם בר"ן מבואר דאיכא פלוגתא בזה בין הבבלי לירושלמי¹⁷.

עד מתי נקרא כלי ראשון לאחר הסרתו מהאש: כתב ראב"ה דלא מיקרי כלי ראשון אלא עם סילוקו מן האש מיד; אבל אם הניחו לעמוד כדי להפיג את רתיחתו, הוה ליה ככלי שני, וכל כלי שני הפשיר מיקרי. והשו"ע¹⁸ פסק, שכל זמן שהיד סולדת בו חשוב כלי ראשון.

13. או"ח שיח"ט. וכתב משנ"ב (ס"ק סה): אבל בכלי שני מותר לתת תבלין אפי' יד סולדת בו דאין מתבשל שם ואם מונח בכלי שני דבר גוש שהיד סולדת בו יש לזהר בזה דיש פוסקים שסוברין דדבר גוש כ"ז שהיס"ב דינו ככלי ראשון. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כב,ו). שיבולי הלקט (סי' פו).

14. עוד מבואר בירושלמי (הל' ד) מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני? עשו הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני. וראה בסמוך.
15. הרמב"ן בחידושו לעבודה זרה, ע"ד ב'. בבבלי הדברים אינם מפורשים, ולכאורה אפוי מחלוקת לא מפשינן (וכן מבואר בפרי חדש, יו"ד סח, שכתב בפשטות כהירושלמי, וביאר דמתניתין דהאלפס לא הוי אלא הרחקה דרבנן; וכ"כ בפשיטות השפת אמת, ראה להלן). וכן כתב ערוך השולחן (הל' שבת, סי' שיח, סעי' כ-כא; סעי' לט), שע"פ בבלי וירושלמי מן התורה אינו מבשל אלא בעומדת על האש, ושכן דעת הרמב"ם ורש"י. וכתב שמהתוספות משמע שהוא בישול גמור מהתורה, ושכן משמע מדברי הטור ושו"ע. אמנם ראה ביאור הגר"א (יו"ד קהב, ס"ק יג) במה שגרס בירושלמי, וביאר שכל כלי שהאור היה עובר תחתיו, יש בו בישול מן התורה.

16. הרמב"ם משבץ דין זה בפרק ה' באיסורי דרבנן. ובדין מגיס כותב הרמב"ם (הל' שבת גיא) אסור להכניס מגריפה לקדרה בשבת והיא על האש להוציא ממנה בשבת, מפני שמגיס בה, וזה מצרכי הבישול הוא וכו'. ולכאורה אזיל לשטתיה, שאין בישול אלא כשהקדירה על האש (והר"ן סובר שגם כשהקדירה אינה על האש אסור מדין מגיס, לשיטתו כאן, בסמוך, שהבבלי חולק בזה על הירושלמי. וראה לעיל, י"ח ב', בדין מגיס).

17. הר"ן (בחידושו, ובדפי הרי"ף כ' א', ד"ה ודאמרינן). ותמה על זה בשיירי קרבן (כה א, ד"ה התיב). וכן בשפת אמת כתב "ותמהני על הר"ן וכו' והיכן מצא בגמרא דילן דחייב? לא אמרו אלא לא יתן, אבל לא שיתחייב אם נתן, כיון דאינו דרך בישול!". ומה שקשה מהא דתנן לקמן (קמ"ה ב') במליח ישן דהדחתו זו גמר מלאכתו אע"ג שאינו על האור ודייקינן דגמר מלאכתו הוא להתחייב חטאת, כתב השפת אמת דלא קשיא מדי, דשאני התם דדרך גמר מלאכתו כך הוא, אבל שאר מילי דדרך בבשול גמור, שפיר יש לומר דבהוסר מעל האור אינו כדרך בשול ופטור, ולכך לא אמרו אלא לא יתן. עיי"ש. וראה אגלי טל (מלאכת אופה, יב,ג).

18. או"ח שיח"ט. הביא דברי הגהות מרדכי (והם דברי הראב"ה, שלא היו לפני הב"י), וכתב, ולי משמע ממה שאמר בפרק כירה (מ' ב') גבי נתינת קיתון של מים כנגד המדורה, שכל זמן שהיד סולדת בו, חשוב כלי ראשון. ואע"פ שגם בכלי שני היד סולדת, אין לו דין כלי ראשון, משום דשאני כלי ראשון שנתחמם באור עצמו, וכמו שכתבו התוספות בפרק כירה (ד"ה ושמע מינה) גבי הא דאמרינן ושמע מינה דכלי שני אינו מבשל, דאפילו אם יד סולדת בו אינו מבשל, מפני שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר. ב"י. מקורות - ראב"ה (חלק א, מסכת שבת סו"ס רב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ביאור ההבדל בין כלי ראשון לשני: בירושלמי כתוב (הל' ד) מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני? אמר רבי יוסי: כאן היד שולטת, וכאן אין היד שולטת. אמר רבי יונה: כאן וכאן אין היד שולטת. אלא עשו הרחק לכלי ראשון, ולא עשו הרחק לכלי שני.

תוספות ביארו החילוק בין כלי ראשון לשני, לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה, ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו, אסור. אבל כלי שני, אע"ג דיד סולדת בו מותר, שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר. **הרשב"א** כתב דלא אמרו כלי ראשון וכלי שני, אלא מפני שזה מבשל וזה אינו מבשל. וכלי שני לעולם מותר, שאינו בא אלא לידי הפשר. ואילו **היראים** כתב דאין בישול תלוי לא בכלי ראשון ולא בכלי שני, אלא בדבר המתבשל^{19, 20}.

דין מצקת: דעת **מהרי"ל** שאם המים שבמצקת מעלין רתיחות, שפיר מתקרי גם הוא כלי ראשון. ומשמע, שכששואב במצקת מכלי ראשון, ואין המים מעלין רתיחות, נקרא כלי שני. וכן משמע מדברי **תוספות**²¹. ודעת **האיסור והיתר** שדין המצקת כקדירה עצמה, כשהוציאה מהקדירה רותחת²².

עירוי אם נחשב ככלי ראשון או שני: דעת **רבינו תם ואור זרוע**, שעירוי מכלי ראשון חשיב ככלי ראשון (ומבשל כדי קליפה²³). ודעת **רשב"ם, רמב"ן, רשב"א, וריטב"א**, שעירוי מכלי ראשון חשיב ככלי שני, ואינו מבשל²⁴. **והשו"ע**²⁵

19. "פעמים שהוא דבר רך ומתבשל אף בכלי שני, ויש דבר קשה שאפילו בכלי ראשון אינו מתבשל, ויש דבר המתבשל בכלי ראשון ולא בכלי שני, כדאמרין בפ' כירה (מ"ב ב') סבר רב יוסף למימר מלח כתבלין דכלי ראשון בשלה דכלי שני לא בשלה. אמר ליה אביי: תני רבי חייה מלח אינו כתבלין דבכלי שני נמי בשלה, וכו'". ולשיטתו כתב, שהיות שאין אנו בקיאים בדברים רכים וקשים, מי מתבשל בכלי שני ומי לא, יש לזהר שלא יכניס בשבת שום דבר אף בכלי שלישי. וראה להלן, קמ"ה ב', קלי הבישול.

20. והמשנ"ב כתב (שיח, ג, ס"ק פז): כלי שני מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה. ומותר, אפילו אם היד סולדת בו. מקורות - תוספות (מ' ב', ד"ה ושמע). יראים (ס' רעד). רשב"א (מ' ב', ד"ה מביא אדם; וראה מ"ב א', ד"ה נותן אדם).

21. זה לשונם: ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש **עד שהרתיחות עולות תוך הקערה**, ומאותה קערה מגעילין, ובזה מסופק ר"י אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו, ותלה הדבר להחמיר ואסר בהן להגעיל דחשיב ככלי שני. ולענין מליגת תרנגולת נמי אסר, דחשיב ליה ככלי ראשון. וממה שנסתפק בעלו בה רתיחות, משמע דבלא עלו נחשב ככלי שני. כן דייק הפרי חדש (או"ח תנא, ס"ק ה) מדבריהם. וראה ט"ז (יו"ד צב ס"ק ל, שלא דייק כן).

22. והט"ז (יו"ד צב, ט, ס"ק ל) הביא דברי מהרי"ל, וכתב: ותמהתי מאד על זה! דהא בעודו בכלי ראשון הכלי הזה שתוחב בו, גם הוא כלי ראשון, וכו', והיאך נאמר כאן שכשמוציא הכלי ששואב מכלי ראשון נעשה כלי שני, כיון שבא עליו שם כלי ראשון, מי נותן לו אח"כ שם אחר? והלוא כלי ראשון שמו עליו, אף אם נעקר מאש, הוא הדין נמי זה שנעקר מהרותחין שתוך כלי ראשון! ותו, דאם שהה שם קצת מודה מהרי"ל דנשאר עליו שם כלי ראשון, ואם כן מאן מפיס כמה תהא השהייה, וכו'. עיי"ש (וכן הכריע באו"ח שיח, ג, ס"ק יט, דהמצקת יש לו דין כלי ראשון לחומרא, ולא לקולא). ודעת הפר"ח (או"ח תנא, ס"ק ה) שדינו ככלי שני.

ובדברי המשנ"ב צ"ב, דבמקום אחד (שיח, ה, סוף ס"ק מה) משמע, שהמצקת דינה ככלי שני (ולכן כשיצק ממנה לקערה, הקערה כלי שלישי), ואילו במקום אחר (שיח, ג, ס"ק פז) מביא שיש אומרים (ט"ז) שמצקת דינו ככלי ראשון. ובחזו"א (או"ח הל' פסח, ס' קכב, סעי' ג) כתב שאם שואבים במצקת כשהקדירה על האש, דינה ככלי ראשון. ואם שואבים לאחר שהעבירה מעל האש, נראה מדברי הראשונים שהביא הט"ז, שדינה ככלי שני. מקורות - מהרי"ל (הל' פסח). תוספות (עבודה זרה, ל"ג ב', ד"ה קינסא). איסור והיתר (ס' כז, סעי' ב). ויש אריכות רבה בנושא, וראה עוד מנוחת אהבה (ח"ב, פרק י, סעי' כג).

23. כן מבואר בתוספות (זבחים צ"ה ב', ד"ה עירה), וברא"ש (שבת ג, טז). וכ"כ הש"ך בדעתו (יו"ד קה, ס"ק ה). וכ"כ המג"א (או"ח שיח, ג, ס"ק לב). אמנם ראה ר"ן (כ' א', בדפי הרי"ף ד"ה ודאמרין אבל נותן), וכן בחידושו (מ"ב ב' על המשנה) שמבואר שהבין בדעת ר"ת שמבשל בכולו.

24. ב"י או"ח שיח, וכתב שדעת הרא"ש נוטה לדעת ר"ת (הריטב"א ל"ט א', ד"ה וכל שלא בא בחמין).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פסק כרבינו תם.

נתינת מלח בכלי ראשון: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, שמלח אפילו בכלי ראשון (משהסירו מהאש) אינו מתבשל²⁶. וכן פסקו התוספות, אלא שסיימו וכתבו והמחמיר כלישנא קמא שלא ליתן מלח בקערה כל זמן שהיד סולדת בו, תבוא עליו ברכה²⁷. והשו"ע²⁸ פסק כרי"ף. והרמ"א בשם יש אומרים כתב **כתוספות**. וכתב בשבולי לקט בשם רבינו שמחה משפירא, שאם עבר ונתן מלח, אפילו על כלי שעל האש, מותר, שנתבטל במאכל²⁹. וכן פסק הרמ"א.

הגדרת בישול: כתב המאירי: ואע"פ שאנו רואים אותה נימוחה אף בכלי שני, מיחוויו אינו בישול, שאף בצוננת אתה רואה כן! אלא אינו בישול עד שישתנה טעמה מפני הבישול.

הוספת מים חמים לקדירה שהצטמק בה התבשיל: כתב רבינו יונה, שאסור להוסיף בשבת מים חמים לקדירה שהצטמק בה התבשיל, ופעמים שאין המים חמים כדי שהיד סולדת, ונמצאו מתבשלים בתבשיל. ועוד, אפילו יד סולדת, כשמערים מהקומקום, פסקה רתיחתם, ומתבשלים. ורבינו ירוחם כתב בשם רשב"א שמותר, אפילו כשהקדירה עומדת על הכירה. וכן דעת הר"ן³⁰. והשו"ע³¹ פסק כרבינו יונה.

25. או"ח שיח"י, ולכן אסר ליתן תבלין בקערה ולערות עליהם מכלי ראשון. ובי"ד (סח"י) הוסיף שהוא מבשל כדי קליפה. וכתב המשנ"ב (ס"ק טז) ואפילו בדיעבד אסור אם עירה להדיא עליהן שלא נפסק הקילוח.

26. וכתב הר"ן (בחידושו): ושמעינן מינה שאע"פ שכלי ראשון מבשל, אין כל הדברים מתבשלים בו לאחר שהעבירוהו מעל גבי האור; דדוקא דברים הקלים להתבשל כמים ושמן ותבלין וכיוצא בהן הוא שמתבשלין בו, דהא במלח אסיקנא לקולא. ולפי שאין אנו בקיאים בטבעי הדברים, אנו אוסרין לתת כל דבר לתוך כלי ראשון. עכ"ל.

27. בדרכי משה (שיחאות ד) הוסיף: וכתב המרדכי פרק כירה (ס"ו שח) והר"ד דן אומר דמלח שלנו דמתקנים אותו על ידי בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני השבת וכו' ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה.

28. או"ח שיח"ט. וכתב המשנ"ב (ס"ק עא) שמה שתבוא ברכה על המחמירים, הני מילי במלח שחופרין. אבל מלח שעושין ממים שמבשלין אותם, אין בו משום בישול לכולי עלמא, דאין בישול אחר בישול. וכן בסוכר מותר מהאי טעמא ליתנו בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש. ויש מפקפקים בזה (כן כתב באליה רבה גבי מלח, ואיסורו מדרבנן, שנראה כמבשל, והוא הדין גבי סוכר). וכתב שטוב ליזהר מכלי ראשון לכתחילה. וראה בהרחבה בשו"ת יחווה דעת (ח"ב סי' מד). מקורות - רמב"ם (הל' שבת כב,ו). תוספות (מ"ב ב', ד"ה והיינו). שיבולי הלקט (סי' פו).

29. וכתב, איני רואה בה טעם לאסור, לא מטעם דהוי ליה דבר שיש לו מתירין, ולא מטעם שאור ותבלין, דלטעמא עבידי היכא דלא יהבו טעמא בטלו כשאר אסורין, כדמוכח בפ' גיד הנשה (צ"ט ב') דקים לן זה וזה גורם מותר, ואין לך זה וזה גורם גדול מזה דמסתמא נמלח בערב שבת, אבל לא נמלח כל צרכו. ומטעם דבר שיש לו מתירין אין נראה לאסרו, שהרי נתבטל קודם שנעשו איסור על ידי בישול, כרב נחמן דהוא בתרא דאמר צריך מילחא בישולא כבשרא דתורי, ואפילו בכלי ראשון לא בשלה, ומשעה שנימוח נתבטל. ומלח שלנו מלח רכה היא ומתבטלת בקדירה, כדאיתא בפרק משילין (ל"ט א'). ומה שכתבת מביטול איסור לכתחלה אינו ענין לכאן, שהרי קודם היה היתר, ועל ידי תערובות אסורו.

30. זה לשון הר"ן: והרב ר' יונה ז"ל כתב בלשון הזה ומכשלה גדולה תחת יד קצת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין יד סולדת בו והאחר יד סולדת בו ומתבשל זה בזה ונמצאו מבשלין בשבת. ואפילו אם שניהם יד סולדת בהם, איכא מאן דאמר בירושלמי עירוי אינה ככלי ראשון, וכשמערין המים, לאלתר שיצאו מן הכלי אף על פי שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל, כדן כלי שני שאינו מבשל, ומתבשלין בתוך כלי ראשון, ומים מבשלין אם פסקה רתיחתן יש בהן משום בישול. אלו דבריו ז"ל. ולא ידעתי מנין לו! שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת, אף על פי שהוא צונן גמור! ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלין, למבושל אחר. וצריך עיון ובדיקה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סי' שיח)

ט. כלי ראשון (פי' הכלי שמשמש בו על האש) אפלו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, כל זמן שהי' סולדת בו. לפיכך אסור לתן לתוכו תבלין, אבל מלח מתן לתן לתוכו פיון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלחא בשולא כבישרא דתורא. ויש מי שאוסר לתת לתוך כלי זה בשר מליח, אפלו הוא של שור. הגה: ונ"ל דבלא מליח נמי אסור, אלא דנקט מליח דבלאו הכי אסור משום דם שבו. ויש אוסרים לתת מלח אפלו בכלי שני כל זמן שהי' סולדת בו; והמחמיר תבוא עליו ברכה (תוספות ומרדכי פרק כירה). ואם עבר ונתן מלח, אפלו בכלי ראשון אפלו הוא על האש שעבד אסורא, מתן המאכל דהמלח בטל על גבי המאכל. (בית יוסף בשם שבולי הלקט).

י. אסור לתן תבלין בקערה ולערות עליהן מכלי ראשון.

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנג)

ד. יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק (וע"ל סי' ש"ח).

31. או"ח רנגד. וכתב המשנ"ב (ס"ק פד) על פי האחרונים, דלפי דעת הרמ"א (שיח, טו) דאם לא נצטנן לגמרי, אפילו בדבר לח אין בו משום בישול עוד, אם כן, אפילו אם אחד אין הי' סולדת בו, ויתחמם ע"י התערובות, גם כן שרי. ועיי"ש. מקורות - רבינו יונה (אגרת התשובה, יום ה, כלל א, סי' ג; עליות דרבינו יונה על בבא בתרא י"ט א', ד"ה תנן התם; הו"ד בנמוקי יוסף). נמוקי יוסף (ריש פרק לא יחפור, י א ברי"ף, ד"ה גרסינן). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב יב, ח"ג). ר"ן (שבת כב א ברי"ף, ד"ה והרב).